

ПОЕТИКА ЗАКОХАНOSTІ В ТРИЛОГІЇ ІРИНИ ВІЛЬДЕ «МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ»

Крилова Марія Ігорівна, студентка IV курсу (групи УМЛБ-20-4.0д), спеціальності «Філологія» Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Вірченко Т.І., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

У статті з'ясовано семантику таких понять, як любов / закоханість / кохання; проаналізовано образ Дарки та етапи її дорослішання, особливості переживання нею почуття закоханості.

Ключові слова: поетика закоханості, кохання, любов, семантика, систематизація типів любові.

У літературознавчих колах вже давно не викликає суперечностей той факт, що без дослідження поетики художніх творів не обходиться жодне вивчення творчості письменників. Це зумовлено змістом категорії поетика: «Поетика – наука про систему зображально-виражальних засобів у письменстві та будову літературних творів» (Літературознавча енциклопедія, 2007: 233). Під поетикою також розуміють ту частину літературознавства, «яка вивчає її конкретні сегменти (композиція, поетичне мовлення, версифікація тощо)» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 542). Зважаючи на це, можна твердити, що актуальність поетологічних студій зумовлена можливістю наблизитись до феномену художнього твору, а також розкодувати техніку поетичного творення образів. Усе це, безумовно, допоможе «усвідомити як і чому саме певний твір стає явищем на всі часи, впливає на свідомість не лише сучасників, а й багатьох прийдешніх поколінь» (Ситько, 2012: 267).

У сучасному літературознавстві прикметною стала праця Н. Карач «Жанрово-стильова своєрідність прози Ірини Вільде в контексті української літератури 30-60-х років ХХ століття». Дослідниця, окрім безпосередніх наукових завдань, здійснила систематизацію науково-критичних розвідок, присвячених художньому спадку письменниці. Авторка відзначає, що «в сучасному українському літературознавстві загально окреслено ключові інтерпретаційні моделі творчості Ірини Вільде: ... біографічна, поетологічна, жанрово-стильова, наративна, ідейно-сміслова, образна» (Карач, 2021: 55).

Науковці помітили, що письменниця була уважна до умов формування характерів персонажів, змалювання стану психіки, інтимних переживань тощо, тому закономірно з'являлись праці, присвячені психопоетиці.

У студіях, де за об'єкт вивчення було обрано повість «Метелики на шпильках», помічені прикметні жанрові ознаки роману виховання, зокрема й на рівні поетики: «ускладнена модель образу персонажа з яскраво вираженою девіантною поведінкою, <...> кінематографічний хронотоп, <...> сюжетна

колажність, ризоматичність, мовна поліфонія» (Карач, 2019: 93). Також літературознавці не оминули й теми кохання, яка в повісті є увиразненою, але увага зміщена в бік випробування сестринства почуттям закоханості (Лук'янова, 2022: 30).

Таким чином, зважаючи на актуальність вивчення поетики, а також відсутності досліджень, присвячених безпосередньо поетиці закоханості, вважаємо, що робота на часі.

Об'єктом дослідження є трилогія І. Вільде «Метелики на шпильках», предметом – система засобів і прийомів творення стану закоханості головної персонажки трилогії.

Мета дослідження – на матеріалі трилогії І. Вільде «Метелики на шпильках» виокремити систему засобів і прийомів, використаних письменницею для відтворення стану закоханості головної персонажки твору.

Досягнення мети передбачає виконання низки завдань: 1) з'ясувати стан дослідження повісті І. Вільде «Метелики на шпильках»; 2) обрати базову дефініцію поняття «поетика»; 3) проаналізувати образ Дарки, зосередивши дослідницьку увагу на особливостях переживання почуття закоханості залежно від проходження етапів дорослішання, родинного виховання, впливу оточення та його світоглядних установок; 4) окреслити систему засобів і прийомів (індивідуально-авторських) творення стану закоханості.

Для з'ясування базової термінології доцільно звернутися до філософської енциклопедії. Так, ерос – «взаємини між чоловіком та жінкою на духовному, душевному та сексуальному рівнях, які у вищих своїх проявах стають еротичною любов'ю» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 203); любов – «екзистенціал людського буття, який окреслює найглибше відчуття повноти особистісного буття і переживання цілісності у з'єднанні з іншою особистістю та світом. Цікавим є той факт, що при їх вживанні виникає певна ієрархія. Наприклад, часовий прояв Л. називають *закоханістю, коханням, милістю*, а Л. як вічне почуття-цілісність виражається саме словом «Л.». Виходячи з того, що еротична Л. найчастіше пов'язується у більшості мов та культур з Л. як такою, прояви Л. можна класифікувати наступним чином. Це: 1) Л. до себе; 2) еротична Л.; 3) надеротична Л.Л. до себе дає можливість кожній людині пережити та усвідомити, що, окрім тілесності, вона має ще духовне та душевне начала» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 348–349). Любов здатна допомогти подолати самотність: «Вихід за межі С. у метаграницному бутті людини можливий через феномени толерантності й любові, що знаменують собою вищі прояви внутрішньої комунікації» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 565).

За З. Фрейдом, почуття і стан, що ґрунтуються на основі одночасно і прямих, і загальмованих (у розумінні мети) сексуальних прагнень, причому об'єкт закоханості перетягає на себе частину нарцисового лібідо Я. Суть закоханості – у зміні нарцисового лібідо на лібідо до об'єкта. Сила її є достатньою, щоб знищити витіснення і відновити перверсії. Вона піднімає сексуальний об'єкт до ступеня сексуального ідеалу (Шапар, 2007: 146–147). Але можна з упевненістю сказати, що закоханість трохи одновимірна, тому

що упродовж деякого часу особа відчуває і зосереджується лише на кількох рисах обраної людини. Любов розгортається протягом тривалішого періоду, і тому уявлення про іншу людину стає значно комплекснішим (Свендсен, 2017: 112).

Найбільш відома систематизація типів любові належить канадському психологу і соціологу Джону Алану Лі. Він описав шість типів любові, означивши їх грецькими термінами: агапе, сторге, прагма, манія, людус і ерос. Вони частково залежать від темпераменту людини, хоча має значення і рівень його духовної зрілості і виховання. Якщо агапе, сторге і прагма – це любов, за всіма ознаками, то інші типи: манія, людус і ерос – це почуття, подібні до любові; недоброякісні закоханості, в найбільш загострених формах – психічні хвороби, від яких можна позбутися тільки за допомогою фахівців (Отчич, 2014: 139).

«Метелики на шпильках» – це трилогія, яка включає в себе три повісті: «Метелики на шпильках», «Б'є восьма» і «Повнолітні діти». Усі ці три твори об'єднані темою психологічного, гендерного і соціального становлення головної персонажки – Дарки Попович.

У першій повісті автор розкриває ще зовсім маленьку, юну дівчинку, котра хоче знайти себе серед дорослих, проте це їй не дуже легко вдається. Починає проявлятися у дев'ятирічної дівчинки характер: *«Ти знаєш, Дарухо, що сьогодні в нас на обід твоя улюблена страва? Ану вгадай, що таке? Дарка борониться руками: чого поводяться з нею, як з дитиною? Пів села вже занюхало, що в них гриби варяться, а їй кажуть «вгадувати»... Бідна бабуся, як незграбно береться вона розважувати її...»* (Метелики на шпильках, 2007: 29). У Дарки проявляється власна позиція, а також простежується прояв внутрішнього «Я». Це спонукає її формувати вибір і бажання/небажання робити те, що скажуть батьки/родичі. З літературознавчого погляду, ми дізнаємося про характер дівчинки завдяки описовим рисам, наприклад *«борониться руками»* (прояв емоційної реакції до бабусі). Письменниця зосереджує увагу на незграбності бабусі (зважаючи на її вік), тому для Дарки бабуся виступає людиною, котра не вважає її за самостійну людину (заперечення надмірної турботи дорослих).

Молодший шкільний вік триває з 6 до 10 (11) років. Діти по-різному реагують на початок шкільного навчання, тому успішність їх пристосування до нового соціального статусу суттєво залежить від діяльності вчителя початкової школи та підтримуючого ставлення батьків. За сприятливих умов початку навчання дитини в школі в її психіці формується перше психічне новоутворення віку – внутрішня позиція школяра, що є показником успішної адаптації до умов шкільного навчання (Сергеєнкова, Столярчук, Коханова, Пасека, 2012: 146).

Трохи пізніше Дарка починає вчитися в гімназії і усвідомлює свій новий статус: *«Я не прийшла по них, Марцю... Мені вже не випадає з ляльками бавитись, бо я вже гімназистка...»* (Метелики на шпильках, 2007: 38), а згодом тісніше знайомиться з її першим «дитячим коханням» Данком (Богданом). Це перший досвід близьких стосунків з протилежною статтю. Проте не маючи досвіду, як правильно підтримувати такі стосунки, Дарка провокує Данка:

«Дарка напружує кінчики свого серця і торкається ще одної струни Данкової душі, яка повинна б озватись бажаним голосом.

– За мною взявся бігати той Рахмістрок з сьомої... Знаєш його?

Струна, шарпнута по самій середині, навіть не бренькнула.

– Чого не знаю? Такий русявий, в селянській одежі. Правда? – відповідає без волоконця заздроси Данко. Далекий від того, щоб бодай на мить припустити, що Дарка, саме Дарка така, як вона є, може подобатися ще комусь») і вперше проявляє агресію до подружки, якій також подобався Данко: «Дивіться на Ориську! Дивіться всі на неї й зі свічкою шукайте в ній того серця, що співає! Це неправда, десять разів неправда, що ті, яким Бог не дав голосу, не мають, не можуть мати вже й чуття» (Метелики на шпильках, 2007: 60).

Для яскравого підсилення внутрішнього стану Дарки авторка застосовує такі художні засоби, як метафору («напружує кінчики свого серця», «торкається ще одної струни Данкової душі», «струна шарпнула»); інверсію («що Дарка, саме Дарка така, як вона є»). Однак ми простежуємо, що Данко зреагував «без волоконця заздроси». Щоб передати негативний стан Дарки до Ориськи, авторка також застосовує інверсію («Це неправда, десять разів неправда», «не мають, не можуть мати») і риторичні оклики. Фраза «зі свічкою шукайте в ній того серця, що співає» реалізована в тексті для того, щоб наголосити на відсутності в Ориськи здібностей до співу.

Друга частина більш глибоко розкриває Дарчине навчання в гімназії та національну ситуацію періоду румунської окупації, що на Буковині. Дарці тут 15 років. Це дитина-підліток. «Водночас, оскільки приваблива зовнішність є вагомим фактором для успішного знайомства та спілкування юнака з представником протилежної статі, зберігається критичне ставлення до свого фізичного «Я», що започаткувалось з підліткового віку. Відтак, оцінка своєї зовнішності як неадекватної соціальним стандартам породжує та підтримує комплекс неповноцінності та невпевненість в собі. Ці проблеми стосуються і хлопців, і дівчат, однак останніх більшою мірою» (Сергеєнкова, Столярчук, Коханова, Пасека, 2012: 215). («Нехай! Нехай веснянки занадто зухвало визирають з-над насади носа. Хай ніс трохи «завеликий пан» у відношенні до уст. Хай усміх відслонює горбаті, покручені зуби. Але ж бо ті очі й рум'яні на щічках затирають те все, притемнюють, відсувають десь аж на третє місце. Зуби, навіть ті криві зуби, білі й здорові, як шульки «канарки», і нема чого соромитись показувати їх людям. Дарка стає навшипиньки й обкручується колом перед дзеркалом») (Метелики на шпильках, 2007: 69). Тут наявний синтаксичний паралелізм, який полягає в повторі окремих частин у реченні. Такі звороти виражені частками *хай/нехай*: «Нехай веснянки занадто зухвало визирають <...>. Хай ніс трохи <...>. Хай усміх відслонює <...>» (Метелики на шпильках, 2007: 70). Такі порівняння, як «завеликий пан» і шульки «канарки» змальовують портрет звичайної сільської дівчинки.

На Дарку починає впливати нове середовище: з'являються подруги, вчителі, які формують її світогляд. Дарка відкрилася суспільству як така, на котру «ніхто не звертається. Ніхто не запрошує її з собою. І вона стоїть

між тими обидвома, захитана в своїй рівновазі, вражена до найтонших клітин своєї гордості, на порозі вибуху чи скандалу» (Метелики на шпильках, 2007: 134).

Свендсен Л. Фр. Г. висловлює цінне міркування: «Самотність можна передбачити не на основі кількості людей, з якими взаємодіє особа, а радше з того, чи соціальні відносини особи задовольняють її потребу в прив'язаності та як особа сприймає свої соціальні відносини: такими, що мають значення, чи беззмістовними. Самотні люди не є фізично привабливішими чи непривабливішими за решту населення, так само не є вони більш чи менш розумними» (Свендсен, 2017: 78–79).

Психологічний стан Дарки перейшов на стадію усвідомлення своєї значущості в суспільстві. Уперше почала наперекір критиці вчителів, незгоди її подруг відстоювати власні кордони, що дозволило формувати почуття власної гідності й поваги серед її однокласників: *«Я не буду перепрошувати! Не буду! Не буду! Можу! Можу мати двійку з румунської, нехай!!! – повертається до вчителя і кричить йому просто в лице»* (Метелики на шпильках, 2007: 247). Однак і її любовний фронт не був осторонь – дівчина прагнула бути ближчою до Данка, догодити йому, завдаючи собі психічної шкоди: постійні сумніви, інтриги, сльози й певне бажання повернутися додому, де її люблять батьки. Для Данка Дарка вважалася другом: *«Авжеж! Ми завжди будемо собі друзями, хоч би я і від'їхав звідси. Завжди писатиму до тебе з дороги»*.

«Тільки це... з усіх моїх мрій тільки це?... Данку золотий»... – починає пхінкати Дарчине серце» (Метелики на шпильках, 2007: 176).

Остання – третя – частина розповідає нам життя Дарки після восьми років навчання в гімназії (тобто на той момент головній персонажці було 22 роки). Бунтівний, і водночас стійкий характер Дарки сформувався під впливом загальної боротьби з поневоленням, приниженням українського народу. Їй болить, що її батько, працювавши народним вчителем, колись зазнав політичного тиску з боку румунів. Саме в цей момент виникає перше непорозуміння з Данком, котрий проявляв нейтральність до стану Дарки: *«Так, ясно... ти не можеш цього зрозуміти... ясно, бо який з тебе українець? Дома у вас говориться по-німецьки... не заперечуй, я знаю! Сестра твоя навіть добре говорити по-українськи не вміє... Тебе оплутала румунка! Так! Так! Шкода, що хвалишся завжди своєю гордістю... а тепер сам бігаєш за цією румункою, як цуценя!»* (Метелики на шпильках, 2007: 273). Незважаючи на те, що Дарка мала виконати обіцянку Стефка (поговорити з Данком про те, аби він підтримав їх не виступати перед представником Румунії), і тут вона проявляє ревності до Данка. Його постійні репетиції з дівчатами, проведення часу з його друзями-хлопцями напружувало Дарку, викликало в неї почуття байдужості Данка до неї. Проте вона постійно боролася це відчуття і казала йому: *«Дарка хоче, щоб він знав, що вона вже не гнівається, може, навіть ніколи не гнівалася на правду, тільки жаль почувала до нього, хоче, щоб він це все знав і тому закидає свою праву руку на Данкову шию і каже так, як думає:*

– Я не гніваюся. Я на тебе ніколи не буду гніватися, що б ти не знати, яку прикрість мені зробив...» (Метелики на шпильках, 2007: 114). Вона була готова

на все заради нього, та він того не оцінював, а лише користувався задля власної вигоди.

У цій частині Дарка пізнає перший інтимний досвід зі Стефком – із тим, кого об'єднав спільний біль: нещасливі стосунки Стефка і Софії, а в Дарки – невзаємність, що також стає одним із чинників формування її психологічного стану. Дарка і Стефко одружуються, живуть звичайним життям, проте через певний час Дарка зустрічає Данка у знайомих, де він вирішив переночувати. Саме на цьому етапі розкиваються справжні почуття, які приховувалися роками. Ведуться постійні діалоги між ними.

«Данилюк скочив за пероновою карткою для себе і провів Дарку аж до самого вагону. Примістив Дарчину валізу на полиці (як висаджував її нагору, Дарка помітила, які в нього червоні, втомлені очі), помацав калорифер під лавкою і звернувся до Дарки:

– Досить тут тепло. Скинь або бодай розіпни плащик, бо ще перестудишся «мені».

Нічого більше. Але в цій самій присвійній формі, в цім однім, короткім «мені» – було все. Брутальність мужчини, його ніжність, влада над жінкою, його покора супроти неї, надія і певність переможця. Воно вдарило у Дарку, як заграва пожежі» (Метелики на шпильках, 2007: 426). Авторка використовує в тексті пояснення як засіб передати більш точно почуття персонажів, розкрити їхні слабкі/сильні сторони, деталізувати ситуацію і наголосити на важливих деталях. Зосередити увагу важливо на присвійному займенникові *мені*. Він вербалізований у тексті для репрезентації Данкового ставлення до Дарки: показати його теплі почуття і турботу. Одночасно це є метонімією, оскільки виражено словом *все*: *«...в цім однім, короткім «мені» – було все»* (Метелики на шпильках, 2007: 426).

Проте Дарку з дитинства батьки виховували сумлінною, чесною дитиною. Нічні розмови Дарки з мамою (адже недарма вона її називала (*«То моя «мама-товаришка», а це щось трохи інакше, як мама»*)) підтримували її і налаштовували на правильні рішення (Метелики на шпильках, 2007: 413). Після зустрічі з Данилюком, Дарка відчувається ніяково, бо вважає, що такими небайдужими почуттями до Данка вона зраджує Стефка: *«Вона і не виглянула через шибу, як він минав вікна вагону. Проте мала в серці прикру, боляче-виразну самосвідомість гріха. Чула, що з гріхом на душі йде назустріч Стефкові. Стефкові, який хоч сам сповідник у недалекому майбутньому, ніколи не мав виrozumіння для слабих хвилин людської душі»* (Метелики на шпильках, 2007: 425–426).

До Дарки після цього прийшло усвідомлення того, що вона не кохає Стефка. Вона не може зраджувати собі, адже все життя вона віддала заради цього почуття кохання. Саме тому вона пише листа до Стефка, де зізнається йому, що не може бути з ним. У листі підписує його «приятелем»:

Мій дорогий Приятелю!

Ти був завсідни такий добрий і виrozumілий для мене, тож даруй мені і цей біль, що по неволі завдаю тобі, Стефку! Ми мусимо розійтися, бо ми не для себе. Це єдина причина та єдине моє оправдання перед Тобою: ми не для себе. Коли

б ми хотіли впертись, пішли наперекір собі і зв'язали своє життя, то змарнували б його. Вчора ввечір я ходила довго сама по пільних дорогах і роздумувала над цією справою. Я розбирала її з усіх можливих боків і знову опинилась на тім самім місці, з якого вийшла: ми не для себе. Вибач мені, Стеф, що так ганебно заводжу Тебе у Твоїх надіях, але моя совість каже мені саме так рішити. Ще раз прошу: вибач мені і попереди якимось про це все своїх батьків. Не потішаю Тебе, бо знаю, що тут тільки час може мати своє слово.

Будь здоров, Стеф. Будь здоров, мій дорогий, добрий Приятелю (Метелики на шпильках, 2007: 461).

Дарка з жалобою та болем звертається до Стефка, при цьому не втрачаючи до нього теплого почуття. Дарка наголошує на тому, що «ми не для себе», не висловлюючи прямо те, що вона не для нього, а він – не для неї. Цьому є підтвердження і передостанньої репліки: «*Не потішаю Тебе, бо знаю, що тут тільки час може мати своє слово*» (Метелики на шпильках, 2007: 461). Тобто таким чином Дарка дає Стефкові надію на подальші дружні стосунки. Вона цінує його як приятеля, вживаючи епітети *дорогий, добрий, вирозумілий*. Конструкція речень формується так, що йдуть постійні повтори Дарчиного ніяковіття перед ситуацією, котра склалася. Вона постійно вживає конструкції («*даруй мені і цей біль*»); «*Вибач мені, Стеф, що так ганебно заводжу Тебе у Твоїх надіях*»; «*Ще раз прошу: вибач мені*»), підкреслюючи цим своє переживання і певну помилковість у власних висновках. Твір Ірина Вільде вирішила завершити відкритим фіналом. Ми так і не дізнаємося про долю Дарки й Данка.

Отже, проаналізувавши всі періоди закоханості / любові персонажки можемо стверджувати, що завдяки такій еволюції нам вдалося простежити етапи дорослішання / фізіологічного і духовного становлення Дарки серед свого оточення. Також з'ясували семантику понять закоханість / любов / кохання за словником. Це послугувало виставити межі в стосунках головних персонажів, а саме Дарки, Данка і Стефка. «Метелики на шпильках» – це твір про перші світлі почуття, неначе «метелики», однак паралельно змальовані в реальних ситуаціях, «на шпильках», з якими людина долає труднощі й стає мудрішою, свідомою й самостійною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батай Жорж. Історія еротизму. Есе. Переклад з французької Івана Рябчія. Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2021. 176 с.
2. Карач Н.М. Жанрово-стильова своєрідність прози Ірини Вільде в контексті української літератури 30–60-х років ХХ століття: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, 2021. 217 с.
3. Карач Н.М. Психопоетикальна система І. Вільде у повісті «Метелики на шпильках». *Філологічні записки Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Філологія (літературознавство)*: збірник наукових праць. Хмельницький, 2019. Вип. 9. С. 90–98
4. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / автор-укладач Ю.І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 624 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / редакційна колегія: Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремко. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

6. Лук'янова О.С. Трилогія «Метелики на шпильках» Ірини Вільде як bildungsroman. *Наукові записки НХПУ ім. Г.С. Сковороди. Серія: Філологія (літературознавство)*. 2022. Вип. 2. С. 28–45
7. Мафтич Н.В. Мала проза Ірини Вільде: неповторність індивідуального голосу. Івано-Франківськ: «Плай», 1998. 116 с.
8. Метелики на шпильках. Б'є восьма. Повнолітні діти: Повісті. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2007. 488 с.
9. Отчич С.В. Психологія любові та диференціація понять кохання і закоханості. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: «Психолого-педагогічні науки»*. 2014. Вип. 2. С. 138–141
10. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія самотності; пер. з норвезьк. Львів: Видавництво Анетти Антоненко. Київ: Ніка Центр, 2017. 208 с.
11. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
12. Ситько О.М. Поетика художнього тексту та традиції вітчизняного мистецтва слова в українській літературі XIX–XXI століття. *Лінгвістика і поетика тексту*. 2012. Вип. 8. С. 266–275.
13. Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. В.І. Шинкарук. НАН України. Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
14. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

REFERENCE

1. Batai Zhorzh. Istoriiia erotyzmu. Ese. Pereklad z frantsuzkoï Ivana Riabchiia. Lviv: Vydavnytstvo Anetty Antonenko, 2021. 176 s.
2. Karach N.M. Zhanrovo-stylova svoieridnist prozy Iryny Vilde v konteksti ukrainskoï literatury 30–60-kh rokiv XX stolittia: dys. ... kand. filol. nauk: spets. 10.01.01 «Ukrainska literatura». Ternopil: Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. Volodymyra Hnatiuka, 2021. 217 s.
3. Karach N.M. Psykhopoetykalna systema I. Vilde u povisti «Metelyky na shpylkakh». *Filolohichni zapysky Instytutu literatury im. T.H. Shevchenka. Seriiia: Filolohiia (literaturoznavstvo)*: zbirnyk naukovykh prats. Khmelnytskyi, 2019. Vyp. 9. S. 90–98
4. Literaturoznavcha entsyklopediia: u dvokh tomakh / avtor-ukladach Yu.I. Kovaliv. Kyiv: VTs «Akademiia», 2007. T. 2. 624 s.
5. Literaturoznavchyï slovnyk-dovidnyk / redaktsiina kolehiia: R.T. Hromiak, Yu.I. Kovaliv, V.I. Teremko. Kyiv: VTs «Akademiia», 2007. 752 s.
6. Lukianova O.S. Trylohiia «Metelyky na shpylkakh» Iryny Vilde yak bildungsroman. *Naukovi zapysky NKhPU im. H.S. Skovorody. Seriiia: Filolohiia (literaturoznavstvo)*. 2022. Vyp. 2. S. 28–45
7. Maftykh N.V. Mala proza Iryny Vilde: nepovtornist indyvidualnoho holosu. Ivano-Frankivsk: «Plai», 1998. 116 s.
8. Metelyky na shpylkakh. Bie vosma. Povnolitni dity: Povisti. Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennia», 2007. 488 s.
9. Otchych S.V. Psykholohiia liubovi ta dyferentsiatsiia poniat kokhannia i zakokhanosti. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Seriiia: «Psykholohopedahohichni nauky»*. 2014. Vyp. 2. S. 138–141
10. Svendsen L. Fr. H. Filosofiia samotnosti; per. z norvezk. Lviv: Vydavnytstvo Anetty Antonenko. Kyiv: Nika Tsentr, 2017. 208 s.
11. Serhieienkova O.P., Stoliarchuk O.A., Kokhanova O.P., Pasiaka O.V. Vikova psykholohiia: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2012. 376 s.
12. Sytko O.M. Poetyka khudozhnoho tekstu ta tradytsii vitchyznianoho mystetstva slova v ukrainskii literaturi XIX–XXI stolittia. *Linhvistyka i poetyka tekstu*. 2012. Vyp. 8. S. 266–275.

13. Filsofskyi entsyklopedychnyi slovnyk / holov. red. V.I. Shynkaruk. NAN Ukrainy. In-t filosofii im. H.S. Skovorody. Kyiv: Abrys, 2002. 742 s.
14. Shapar V.B. Suchasnyi tlumachnyi psykhologichnyi slovnyk. Xarkiv: Prapor, 2007. 640 s.